

Міжнародна економіка

Мілтїадїс СТАБУЛІС,
Ірїні ЛАЗАРІДУ

**ВПЛИВ COVID-19
НА ЕКОНОМІКУ, ЗАЙНЯТІСТЬ
ТА НОВІ НАВИЧКИ**

Резюме

Розглянуто економічні особливості поточного спалаху захворювання Covid-19, його зв'язок із ринками праці та новими затребуваними навичками. Зосереджено увагу на тому, як вірус почав розширюватися по всьому світу, шляхи передачі та його вплив на щоденне соціальне та професійне життя. Стверджується, що нові навички та людський капітал можуть стати міцною основою для побудови стійких економік, оскільки події протягом останніх місяців були поштовхом до покращення та розвитку цифрових навичок, в результаті чого зменшився рівень цифрової неписьменності, розвинулись певні основні галузі (онлайн-освіта, електронна комерція, телемедицина, розваги, інструменти цифрової співпраці, програми віртуальної реальності тощо). Основна увага зосереджена на аналізі останніх світових тенденцій у багатьох секторах, які постраждали внаслідок пандемії. Досліджено можливі проблеми безробіття з акцентом на те, які нові навички та м'які навички користуються попитом та необхідні для полегшення переходу до нового способу життя з Covid-19.

© Мілтїадїс Стабуліс, Ірїні Лазарїду, 2020.

Стабуліс Мілтїадїс, доктор, викладач кафедри освітньої та соціальної політики, Університет Македонії, Греція. Емейл: staboulis@uom.edu.gr.
Лазарїду Ірїні, аспірант, M.Ed., M.Sc., B.Sc., Університет Македонії, Греція. Емейл: lazaridi@yahoo.com.

Ключові слова

Коронавірус, Covid-19, пандемія, економіка, зайнятiсть, ринки праці, навички.

Класифікація за JEL: I15, I18, J24.

Вступ

Датою початку пандемії вважається 17 листопада 2019 р., коли поступово щонайменше 266 випадків, подібних до пневмонії, потрапили під медичне спостереження (Ma, 2020) в провінції Хубей (Китай). Наприкінці грудня китайські лікарі зрозуміли, що мають справу з новою хворобою, дуже схожою на вірус Sars (Тяжкий гострий респіраторний синдром). 31 грудня Китай попередив Всесвітню організацію охорони здоров'я (ВООЗ) про кілька випадків незвичної пневмонії, спричиненої невідомим вірусом, у місті Ухань, де живе 11 мільйонів людей. Спершу нову хворобу назвали «новий коронавірус 2019 року», а пізніше «Covid-19» (World Health Organization, n. d.), а вірус, відповідальний за це захворювання, назвали SARS-CoV-2 («Severe Acute Respiratory Syndrome Coronavirus 2» – важкий гострий респіраторний синдром коронавірусу 2) через його схожість із коронавірусом, пов'язаним із спалахом SARS в 2003 році¹. Фактичне походження вірусу поки що не відомо. Спочатку було висунуто гіпотезу, що він походить з ринку Ухань, але подальші розслідування виявили багато випадків зараження, не зареєстрованих у зв'язку з ринком. (Shereen et al., 2020). Перша смерть внаслідок Covid-19 була зареєстрована 9 січня 2020 р., коли 61-річний чоловік потрапив до лікарні, але його стан не покращився. Незабаром передачу вірусу від людини до людини підтвердили китайські експерти, вірус з'явився за межами Китаю (зареєстровані випадки в Таїланді, США, Непалі, Франції, Австралії, Малайзії, Сінгапурі, Південній Кореї, В'єтнамі та Тайвані). 23 січня у містах Ухань, Сянтао та Чібі провінції Хубей було введено карантин, а авіарейси та залізничні рейси були призупинені (Al Jazeera, 2020). Цей тиждень був першою спробою ізоляції, що охопила 56 мільйонів людей. 30 січня ВООЗ проголосила коро-

¹ Sars-CoV (2003) заразив 8,098 людей у 26 країнах світу з рівнем смертності 9%.

навірус глобальною надзвичайною ситуацією. Протягом кількох днів нові випадки були підтверджені в ще більшій кількості країн. Протягом лютого 2020 р. Covid-19 серйозно почав поширюватися по всьому світу і 12 березня ВОЗ оголосила спалах Covid-19 пандемією (Regional Office for Europe, 2020). Ухань перейшов до жорсткого карантину 23 січня, а більшість країн встановили серйозні карантинні обмеження до кінця березня 2020 р., фактично залишивши відкритими лише аптеки та продовольчі магазини. Було прогнозовано, що ці заходи зменшать тиск на національні системи охорони здоров'я, що більшою мірою справдилося, за винятком основних епіцентрів вірусу (Ухань, Італія та Нью-Йорк). До 22 квітня 2020 р. кількість підтверджених випадків захворювання становила більше 2,5 млн осіб, а смертність від Covid-19 перевищила 178 000 у всьому світі (Worldometer). Через наявність асимптомних випадків фактична кількість заражених вважається набагато вищою. Основною стратегією забезпечення вважається часте миття рук, використання захисних масок для обличчя, рукавичок та соціальне дистанціювання.

Коронавірус SARS-CoV-2

Коронавіруси, або COV-и є членами сімейства Coronaviridae, вірусів, які мають надзвичайно великі одноланцюгові гени РНК. Їх можна знайти у птахів та різних ссавців. На сьогодні відомо щонайменше сім видів коронавірусу, що викликають захворювання у людей, у т. ч. типи грипу. Тяжкі хвороби можуть бути спричинені SARS-CoV, що призвело до спалаху SARS у 2002–2003 рр., MERS-CoV, що з'явився у 2012 р., та SARS-CoV-2, що виник у Ухані (Китай) у 2019 р., і величезні зусилля, спрямовані на стримування його глобального поширення, тривають дотепер. Типовою характеристикою хворих на SARS-CoV-2 є пневмонія, яку називають коронавірусною хворобою 2019, або Covid-19. Її можна виявити за допомогою комп'ютерної томографії (КТ) або рентгенівського знімка. Спочатку у пацієнтів спостерігаються симптоми гострої респіраторної інфекції, проте у деяких може швидко розвинутися гостра дихальна недостатність або інші ускладнення. Іншими загальними симптомами захворювання є лихоманка та кашель, втома, біль у горлі, задишка, біль у тілі, сплутаність свідомості тощо. SARS-CoV-2 може передаватися від людини до людини через прямий або непрямий контакт будь-яких крапель, крапель дихання або аерозолів зі слизовими оболонками в роті, носі, очах, наприклад під час кашлю, чхання або після торкання будь-яких поверхонь. Однією з найбільших проблем є той факт, що вірус може передаватися безсимптомно. Це означає, що можна заразитися, якщо контактувати з людьми, в яких немає ознак або симптомів інфекції, але захворіти на Covid-19 пізніше (Zheng, 2020). Розвиток хвороби та її поширення експоненціально зростає, а спадання, яке було очевидне протягом літа, швидше за все, пов'язане з не-

достатньою реєстрацією випадків, із недавнім початком хвороби та затримкою ідентифікації та звітності, а не зі справжнім поворотним моментом у перебігу хвороби (Li et al., 2020).

Економічні наслідки Covid-19

Обмеження, введені для боротьби з пандемією Covid-19, та зменшення навантаження на національні системи охорони здоров'я, є результативними, оскільки в результаті введення карантинних заходів у більшості країн простежується спадання кількості нових випадків захворювання. Проте ці обмеження впливають на широкий спектр економічної діяльності у всьому світі. Наприклад, пандемія порушує глобальні ланцюги поставок та міжнародну торгівлю. У Європі та Північній Америці багато галузей, що передбачають фізичну взаємодію (роздрібна торгівля, відпочинок, ресторанно-готельний бізнес та транспортні послуги), зараз стикаються з багатьма труднощами. На такі сектори припадає понад чверть усіх робочих місць у цих економіках. Оскільки підприємства втрачають доходи, ймовірність різкого зростання безробіття підвищується, трансформуючи шок з боку пропозиції в більш широкий шок для економіки. Отже, мільйони людей стикаються з можливістю втрати роботи. Глобальний туризм також зазнає значного впливу через закриття внутрішніх та міжнародних кордонів. Наприклад, пасажирські перевезення Китаю скоротились майже на 85% порівняно з попереднім роком, те саме відбувається в інших сусідніх країнах (В'єтнам та Шрі-Ланка). За оцінками, тривалі обмеження міжнародних поїздок можуть серйозно зашкодити економікам, в яких туризм є основним джерелом валютних доходів. Наприклад, для Багам, Кабо-Верде, Мальвід та ін. туризм становить майже 20% ВВП і майже 60% валютних надходжень. Більше того, малі та середні підприємства (МСП) становлять 80% світового туристичного сектору, в якому зайнято 123 млн осіб. Багато країн, економіка яких залежить від туризму, покладаються на прибуття туристів (наприклад острови Карибського басейну значною мірою залежать від США; схожа ситуація поширена в інших місцях). В таких країнах буде простежуватися зростання безробіття в таких обсягах, що низькокваліфіковані робітники втратять суттєву частину свого заробітку за умови, що джерела їхніх доходів пов'язані лише з туризмом. Країни, що розвиваються, з висококонцентрованими торговими зв'язками з Європейським Союзом та США вразливі до скорочень зростання. Наприклад, 90% експорту з Кабо-Верде, Сан-Томе і Принсіпі спрямовано на Європу. Для Марокко та Тунісу цей показник становить понад 60%. Тож, якщо попит з боку Європи впаде, ці економіки зазнають значного спаду. Те саме стосується Домініканської Республіки, Гаїті та Мексики, де більше 50% експортується до США. Крім того, різке скорочення споживчих витрат у Європі та США може зменшити імпорт товарів із країн, що розвиваються. Більше того, кілька ав-

томобільних компаній оголосили про призупинення масштабного виробництва в Європі та США. Багато фірм по всьому світу, особливо в автомобільній, електронній та телекомунікаційній галузях, стикаються з нестачею комплектуючих, оскільки експорт з Китаю скоротився на 17,2% протягом січня та лютого 2020 р. порівняно з показником 2019 р. Крім того, погіршення умов кредитування може змусити фірми швидко зменшувати обсяг запозичень. Банки можуть бути змушені зменшувати кредитування, посилюючи тиск на кредитному ринку. Зростання дефолтів за корпоративними та споживчими кредитами може призвести до погіршення балансу банків, що ще більше обмежить їхню можливість надавати кредити, збільшуючи крихкість національних банківських систем (Department of Economic and Social Affairs, 2020).

На думку А. Маккалоха (McCulloch, 2020), безробіття вже зросло з 3,9% до 6% і, як очікується, зростатиме надалі. Криза коронавірусу ставить під загрозу соціальну рівність, оскільки молодь, жінки та особи з нижчим рівнем кваліфікації чи професійних навичок знаходяться під великим ризиком. За підрахунками, працівники віком до 30 років удвічі частіше працюють у закритих секторах, ніж ті, хто старші 30 років, і те саме стосується працівників без кваліфікації. Очікується (McKinsey and Company, 2020), що якщо превентивні заходи для охорони здоров'я (соціальне дистанціювання, заходи ізоляції) спочатку будуть успішними, але не зможуть запобігти поверненню вірусу, то світ переживе «приглушене» відновлення економіки. У такому разі відновлення до докризового рівня очікується не раніше 2023 р. Якщо превентивні заходи будуть більш ефективними та успішними, що дасть змогу контролювати розповсюдження вірусу в кожній країні протягом 2–3 місяців, тоді прогноз може бути більш позитивним (передбачається досягнення економічного відновлення до кінця 2021 р. або швидше). Однак у галузях, які охоплюють комерційну аерокосмічну, туристичну та страхову діяльність, відновлення може відбуватись більш повільно. В США в секторі подорожей шок від безпосереднього попиту оцінюється в 5–6 разів більшим, ніж після терактів 11 вересня 2001 р., хоча відновлення може бути швидшим для внутрішніх подорожей (Oliver, 2020). Темпи зростання світового ВВП можуть знизитись ще більше, це залежить від того, як довго уряди зберігатимуть карантинні обмеження, багато з яких, як очікується, триватимуть до травня або червня 2020 р. Організація економічного співробітництва та розвитку, що базується в Парижі, підрахувала, що за кожен місяць карантину річні темпи зростання ВВП падатимуть на 2% (The Economic Times, 2020). Більшість урядів розгортають великі пакети стимулів, щоб запобігти різкому спаданню розвитку їхніх економік, який потенційно може занурити світову економіку в глибоку рецесію.

Covid-19, безсумнівно, мав масштабний негативний вплив на економіку Китаю. За перші два місяці 2020 р. інвестиції в основні фонди в Китаї впали майже на 25% порівняно з 2019 р., і це скорочення охоплює показники як приватного, так і державного сектору. Промисловий експорт знизився майже на 19% порівняно з 2019 р., що відповідало порушенню світових виробничих ланцюгів поставок. Через карантинні заходи громадяни Китаю не могли ро-

бити покупки у звичний спосїб, що призвело до рїзкого зниження обсягів внутрішньої роздрїбної торгївлї одягом, товарами для дому, меблями та будївельними матеріалами. Однак новї данї з Китаю свїдчать про змїни в економічних тенденціях. Данї за березень 2020 р. Національного бюро статистики Китаю показують, що Індекс Національної асоціації менеджерів із закупівель щодо виробничих галузей становить 52, а щодо невиробничих галузей – 52,3. Якщо ця тенденція збережеться, китайська економіка буде виживати зі скромним зростанням. У результаті цього Китай може уникнути рецесії у зв'язку з багатьох причин. Наприклад, очікується, що допоможуть новї сфери економічної діяльності, пов'язанї з високотехнологїчним виробництвом. Біотехнологїї, наступне покоління ІТ, новї енергетичні ресурси та інвестиційні плани в інфраструктуру можуть також підтримати Китай у відновленні контактів з країнами, що розвиваються. Крім того, очікується, що державні підприємства (ДП) збільшать кількість комерційних контактів із зарубїжними компанїями. Також вважається, що китайська державна влада намагатиметься забезпечити певний рівень економічного зростання, щоб, крім іншого, уникнути будь-яких політичних труднощів (Belt & Road News, 2020).

Загальний обсяг уражених секторів пандемії Covid-19 становить 30–40% від загального обсягу виробництва в більшості економік. Загальний прямий початковий удар на рівень ВВП, як правило, дорівнює 20–25% у багатьох великих розвинутих економіках (рис. 1), а фактичний вплив на річне зростання ВВП буде залежати від тривалості карантинних заходів (OECD, 2020).

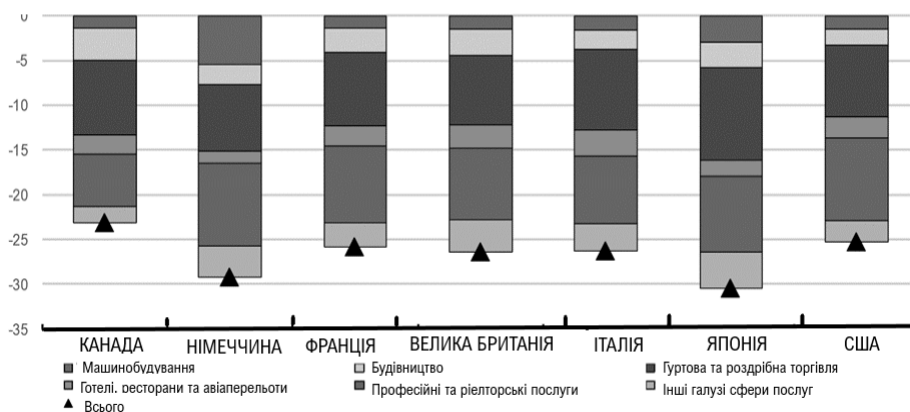
Подїбним чином потенційний вплив широкомасштабного зупинення роботи можна розглядати з точки зору споживчих витрат. Закриття магазинів та обмеження подорожей призводять до значного скорочення певних категорій витрат, наприклад на одяг, взуття, курортні путівки, придбання автомобїлів, перукарні, рекреаційні послуги, ресторани та побутовї меблі, де зниження становлять від 50 до 100%. Потенційний вплив на витрати споживачів бїльший, ніж на загальний ВВП, оскільки нижчі витрати частково компенсуються зменшенням попиту на імпорт, а витрати споживачів становлять лише близько три п'ятих ВВП у типовій економіці G7. Як показано на рис. 2, зменшення витрат споживачів також передбачає зниження рівня внутрішнього виробництва приблизно на одну п'яту (OECD, 2020).

Підходи, що використовувались для визначення вищезазначеного потенційного негайного впливу широкомасштабного зупинення у роботі, базувались на детальних категорїях виробництва та ідентифікації секторів, які безпосередньо постраждали від заходів стримування найбільше. Для кожного з цих видів діяльності можна зробити пояснювальні припущення щодо того, якою мірою діяльність, ймовїрно, буде скорочена із зменшенням обсягу виробництва від 50 до 100%.

Рисунок 1

Потенційний початковий вплив часткового або повного зупинення економічної діяльності в країнах G7

Відсоток ВВП за незмінних цін

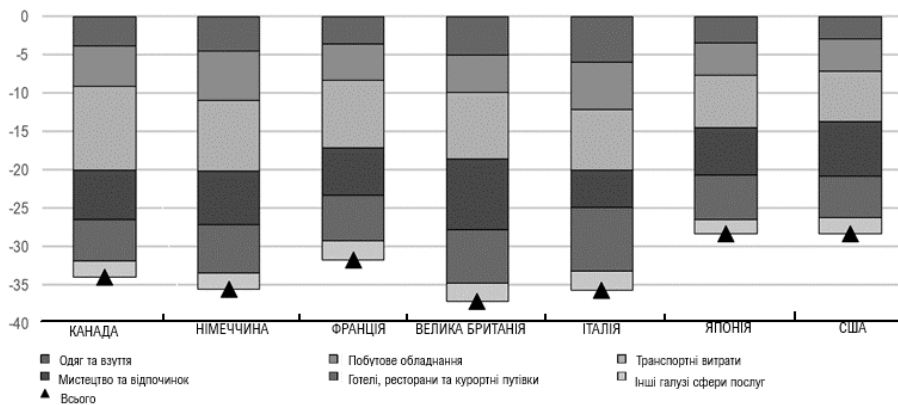

Джерело: OECD (2020).

Рисунок 2

Потенційний початковий вплив часткового або повного зупинення економічної діяльності на приватне споживання в країнах G7

Відсоток від загальних витрат споживачів

Джерело: OECD (2020).

У сферї послуг на галузі пов'язанї з подорожами, туризмом та такі, що передбачають прїямий контакт мїж споживачами та постачальниками послуг (наприклад, перукарні та купівля-продаж будинків), негативно впливає обмеження пересування та соціальне дистанціювання. Більшість роздрїбних торговцїв, ресторанїв та кїнотеатрїв також закритї, хоча продажї на винос та інтернет-продажї стримують повне припинення діяльності багатьох підприємств. Некритичні будівельні роботи також зазнають негативного впливу через ефект карантинних заходїв на доступність робочої сили, або через тимчасове скорочення інвестицїй. Прїямий вплив карантинних заходїв менший у виробничих секторах, деякі з яких менш залежні від людського фактору. Повне зупинення відбувається у виробникїв транспортного обладнання, часто через труднощі в отриманні необхідних ресурсїв від постачальникїв з інших країн. Допускаючи лише частковї зупинки в деяких секторах і припускаючи подїбний ступїнь зупинення у всїх країнах, загальний прїямий початковий удар на рївень ВВП, як правило, становить 20–25% у багатьох великих розвинутих економіках. Вплив на рїчне зростання ВВП залежатиме від того, як довго ці заходи триватимуть. Усі вищезазначенї розрахунки базуються на припущенні про зупинення виробництва у всїй країні, а не про зупинення діяльності лише в певних регіонах. У всїх країнах передбачається повне зупинення виробництва транспорту та інших особистих послуг; передбачається зниження на половину обсягу випуску продукції в будівельній та професїйній сферах послуг, а у всїх інших категорїях випуску продукції, на які безпосередньо впливають зупинення, передбачається спадання на три чвертї обсягу. Це припущення і фактична ситуація можуть відрїзнятися залежно від конкретної країни та вжитих карантинних заходїв (OECD, 2020).

Цифровї перетворення Covid-19

Covid-19 змусив компанії, установи, школи та організації державного та приватного секторїв застосовувати більш швидкі та гнучкі форми цифрових перетворень у рїзних сферах (телекомунікації, харчування та послуги на замовлення, віртуальні події та використання хмари). Оскільки велика кількість фізичних робочих мїсць перейшла на роботу з дому, телекомунікаційні програми стали ключем для вирїшення проблеми повної ізоляції. Доставка продуктів стала новим звичним явищем для багатьох людей, які не вважали можливим замовлення через Інтернет лише кілька мїсяцїв тому. Страховї компанії просують зараз віддаленї послуги та теле-медицину. Очевидно те, що будь-який бізнес, який не може змінити спосіб доставки продуктів та надання послуг, може зазнати серйозних втрат. Сфера планування подїй переорїєнтує бюджети на онлайн-події та цифровий вміст. У недалекому минулому люди публікували фотографії про події в соціальних мережах, а зараз публікують фотографії своїх онлайн-зустрічей та веселих історїй від команд, які

зараз вчать насолоджуватися цим новим способом роботи. Хмара пропонує можливість обміну та спільного редагування документів, отримання доступу до аналітичних даних та багато іншого – все в режимі реального часу. Протягом останніх карантинних місяців технології просто повинні працювати, тому кожна людина чи група обирає ті елементи техніки та технологій, які задовольняють їхні потреби. Наприклад, згідно з дослідженням «Harvard Business Review» (Tabrizi et al., 2019), хоча в 2018 р. на цифрові перетворення було витрачено 1,3 трлн дол., 900 млрд дол. були витрачені даремно, оскільки ініціативи не відповідали поставленим цілям. Незважаючи на те, що більшість компаній усвідомлюють важливість оцифрування, багатьох пригнічує ідея цілковитої переробки цифрового підходу і вони метушаться, оскільки не знають, як здійснити трансформацію. Водночас вони розуміють, що в разі відсутності змін, існує ризик, що їх витіснять або замінять інші компанії. Таким проблемам, поширеним у недалекому минулому, зараз приділяється максимум уваги тому, що іншого вибору немає. Оскільки останнім часом вибирається телекомунікація або взагалі відсутність зв'язку, компанії усвідомлюють, що цифрова трансформація може надати їм безпрецедентну цінність для їхніх клієнтів. У результаті цього цифрова трансформація стає способом мислення, оскільки як компанії, так і громадяни починають усвідомлювати, що усім потрібно розвиватися та приймати нові цифрові рішення. Насправді компанії повинні робити це як внутрішнім, так і зовнішнім способом (Morgan, 2020). Коли компанія добре працює внутрішньо, це сильно впливає на зовнішній досвід споживачів. Спалах Covid-19 зумів дати нам технологічні та управлінські уроки, які часто обговорювались протягом останнього десятиліття. Тепер, коли компанія готується до трансформацій, вона враховує, що вони повинні стати частиною культури та досвіду, а досягти цього можна шляхом вибору досяжних трансформацій. Водночас цілком можливо, що цифрові перетворення, які виникають зараз, мають потенціал набути постійного характеру навіть після закінчення поточного спалаху Covid-19.

Прогнозується, що є чотири сфери технологій, які будуть розвиватися після епідемії (Ruokonen, 2020). До них належать збільшення кількості таких ініціатив у галузі охорони здоров'я, як «FluPhone» (вимірює та моделює поширення грипу), «Definitive Healthcare» (відстежує кількість доступних лікарняних ліжок у США). Крім того, формат роботи може бути назавжди змінений. Наприклад, такі супермаркети, як «Walmart», вже продають дані про продажі торговим маркам (P&G, Unilever) які використовують їх, щоб забезпечити належний запас продукції на своїх складах та стежити за наявністю своєї продукції в продуктових магазинах у реальному часі. Крім того, очікується зростання масштабу цифрової економіки спільного використання, адже сучасні приклади такі як «Combiworks» (підбирає відповідники попиту та пропозиції виробничих потужностей) та «Cargomatic» (пов'язує відправників посилок з місцевими перевізниками) мають набагато прискорити розвиток B2B (англ. Business-to-business – бізнес для бізнесу), оскільки підприємства стикаються з нагальною потребою у пошуку розумних і швидких способів скоротити ви-

трати та монетизувати наявні активи. Очевидно, що електронна комерція вже переживає ренесанс завдяки самоізолюваним споживачам, які зазвичай відвідують фізичні магазини, але зараз все частіше здійснюють покупки в Інтернеті (переважно це стосується продуктів харчування, товарів для здоров'я, гігієни та електронних товарів). Зростання електронної комерції може бути постійним, якщо люди будуть насторожено повертатися до спілкування в реальному світі і все частіше замінювати відвідування магазинів покупками в Інтернеті. Наприклад, «Bringoz» (логістична платформа) вже переробляє свої концепції, щоб відповідати новим ринковим обставинам, що дає змогу роздрібним торговцям швидко масштабувати доставку додому. Очікується, що подібні нововведення відбуватимуться надалі. Передбачається, що збільшиться вартість цифрових інструментів для співпраці та розваг, оскільки віддалена робота набуває популярності, а особисті розваги (концерти, музеї, заходи тощо) можуть бути запропоновані через VR-технології в безпеці дому. Водночас соціальні мережі, ігри, новини, відеостріми та електронні книги набувають цінності, оскільки люди прагнуть заповнити час, зайнятий раніше подорожами та особистим спілкуванням.

Ще одним цікавим прикладом є спільний проєкт «Google» та «Apple», які намагаються уможливити використання платформи відстеження контактів на основі Bluetooth урядом та медичними установами для сповільнення поширення вірусу, залишаючи конфіденційність та безпеку користувачів головними компонентами дизайну. Це може бути відповіддю на виклик, поставлений всьому світу щодо захисту людей та повернення суспільства до роботи. Шляхом тісної співпраці з розробниками, урядами та постачальниками медичних послуг обидві компанії сподіваються використати потужність технологій, щоб допомогти країнам усього світу уповільнити поширення Covid-19 та прискорити повернення до звичного життя (Ng, 2020).

Covid-19 та нові затребувані навички

Зіткнення з пандемією Covid-19 протягом перших чотирьох місяців 2020 р. продемонструвало цінність великої кількості навичок, які раніше не були ретельно досліджені. Наприклад, здатність застосовувати самоізоляцію, практикувати успішну дистанційну роботу та одночасно скорочувати витрати доводить людську здатність до виживання. Емпатія – ще одна навичка, з якою ми зараз знайомі, оскільки людство оцінило роботу передових медиків у багатьох лікарнях та реанімаційних відділеннях по всьому світу, а також всіх працівників першочергових галузей, які щодня продовжували працювати, коли 3,5 млрд. осіб у 210 країнах та територіях самоізолювались вдома. Тому, незважаючи на те, що навички – це відшліфовані практикою вміння (особисті, функціональні та засновані на знаннях), недавня пандемія довела, що навички можна застосовувати без попередньої практики за умови нагальної потреби та

необхідності. На сьогодні орієнтація на навички та людський капітал може створити міцну основу для побудови стійких економік. Останні кілька місяців також стали періодом для набуття та вдосконалення цифрових навичок для тих, хто цього потребує, зменшивши таким чином цифрову необи́заність. До пандемії загальні навички роботи охоплювали лідерські та управлінські навички (коучинг, мотивація, вирішення проблем, стратегічне мислення, прийняття рішень тощо), навички професіоналізму (відданість справі, етика, доброчесність, впевненість у собі тощо), організаторські здібності (багатозадачність, управління часом, постановка цілей, стратегічне планування тощо), навички побудови команди (гнучкість, спілкування, співпраця тощо) та аналітичні навички (критичне мислення, аналіз даних, проведення досліджень тощо). Інші класифікації становлять навички самоуправління, навички соціального інтелекту та інноваційні навички. Проте суть будь-якої систематики переважно полягає у фундаментальних установках особистості. Насправді більшість з цих навичок навіть не є новими, вони існували з початку історії людства, але в наш час факти свідчать, що їхнє значення, як і більшості щоденних ролей, що зумовлюють їхню актуальність, постійно зростає (Staboulis & Lazaridou, 2020), що цілком підтверджується під час теперішньої пандемії. Більше того, творчість сьогодні вважається найважливішим навиком. Насправді, його значення було доведене досить беззаперечно, оскільки ми бачили безліч інноваційних саморобних масок та щитів для захисту обличчя протягом останніх тижнів дефіциту запасів. Отже, такі затребувані навички насправді використовуються, коли виникає потреба, як показала нинішня криза коронавірусу. Незважаючи на темну сторону кризи – випадки зараження, смерті невинних, життєві труднощі для бездомних та незахищених прошарків населення, можна знати і позитивну сторону, а саме: вияви людяності, співпереживання, співпраці, турботи та громадської активності. Ще одним позитивним елементом є кількість осіб, які використовують свої вихідні під час карантину для вдосконалення своїх особистих навичок, згідно з аналізом «Circus Street Company» (постачальника послуг онлайн-навчання). Компанія виявила, що 381% більше працівників перекваліфікувались у вихідні дні з часу введення карантину Covid-19 у всьому світі. Наприклад, по суботах в березні 2020 р. середня кількість курсових занять зросла на 500% порівняно із середнім зростанням на 64% в робочі дні. До найпопулярніших курсів у вихідні дні належать: «стратегія цифрового маркетингу», «маркетинг ефективності» та «досвід користувачів». Популярність курсів взаємодії з клієнтами зросла на 936% у вихідні дні з лютого по березень 2020 р. Навіть у робочі дні спостерігалось суттєве збільшення популярності таких напрямків, як «програмний маркетинг», який виріс майже на 3000%, і «цифровий маркетинг», який виріс на 2422%. Загалом з моменту введення карантинних заходів сеанси учнів зросли більш ніж удвічі, а кількість нових учнів зросла на 135% (Faragher, 2020). Цілком очевидно, що нинішня пандемія змусила багатьох людей усвідомити важливість вдосконалення своїх навичок та вивчення нових. Дистанційна робота сприяла цим швидким змінам, тому немає нічого дивного в тому, що навіть професіонали прагнуть вдосконалити гнучкі робочі практики.

Висновки

Протягом історії людства пандемія була поширеним явищем, але більшість з нас навіть не замислювалися, що коли-небудь можуть з нею зіткнутися. Covid-19 вже забрав тисячі невинних життів і поставив людство під серйозну загрозу, оскільки для вирішення цієї проблеми потрібно набагато більше часу. Нам усім потрібно переосмислити те, що важливо зараз і в майбутньому, що є пріоритетом в особистому та професійному житті та яку роль можуть зіграти цифрові, особисті та інноваційні когнітивні навички у покращенні ситуації. Поточна самоізоляція для одних стала можливістю для самовдосконалення, а для інших – часом нудьгувати та скаржитися. Коли індивідууми процвітають, просуваються та розвиваються, це поступово поширюється на громаду, і загальне благополуччя та процвітання відчують всі. Подібним чином підприємства та компанії із соціальною відповідальністю, які залишаються орієнтованими на людину та споживача і приймають відповідні цифрові рішення, мають усі необхідні можливості для подолання поточної кризи коронавірусу. Дистанційна робота може переростити в нове мислення, звички та стилі, які нам усім доведеться прийняти. Прозорість роботи, співпереживання, довіра до людей, співпраця, турбота також можуть бути новими навичками віддаленої роботи. Навчання впродовж усього життя є обов'язковим, оскільки освіта справді є найкращим засобом для внесення змін. Освіта може офіційно набути онлайн-форми, оскільки існує безліч інструментів, що дають змогу проводити дистанційне навчання у віртуальних класах, з відеоспілкуванням, співпрацею та інтерактивністю (обмін екранами та документами, відстеження учнів, пропонування відгуків тощо). Онлайн-програми професійно-технічного навчання можуть бути впроваджені для медичних працівників, щоб вони були в курсі останніх новин та протоколів Covid-19, а також для громадян будь-якого віку чи освіти, пропонуючи різні корисні курси, що сприяють просуванню знань та навиків.

Водночас політичні рішення повинні бути зосереджені як на заходах охорони здоров'я, так і на економічній підтримці попиту та пропозиції. Наприклад, варто запровадити та посилити захисні заходи на робочому місці та в різних громадах, що потребує великої державної підтримки та інвестицій. Крім того, потрібно своєчасно проводити активні, інтегровані та скоординовані політичні заходи, щоб забезпечити підтримку зайнятості та доходів, стимулюючи економіку та попит на робочу силу, одночасно запобігаючи шокам ланцюга пропозиції (втрати продуктивності робочих) та шокам попиту (скорочення споживання серед робітників та їх сімей), що може призвести до тривалої економічної рецесії. Оскільки події розвиваються швидко, ретельний моніторинг прямих та непрямих наслідків усіх втручань має вирішальне значення для забезпечення того, щоб політичні рішення відповідали поточним потребам. Формування бази довіри за допомогою взаємної підтримки, опори

та діалогу має вирішальне значення для ефективності заходів політики (International Labour Organization, 2020).

За умови, що все буде зроблено правильно, поточна криза може створити нові, стійкі та більш гуманні способи ведення бізнесу з підприємствами, що по-справжньому піклуються про клієнтів, працівників та громаду так, як кожен з нас хоче, щоби про нього піклувалися у разі зараження, госпіталізації чи перебування в реанімації.

Список використаної літератури

1. Al Jazeera. (2020, September 20). *Timeline: How the new coronavirus spread*. <https://www.aljazeera.com/news/2020/01/timeline-china-coronavirus-spread-200126061554884.html>.
2. Belt & Road News. (2020, April 20). *China may escape the recession*. https://www.beltandroad.news/2020/04/20/china-may-escape-the-recession/?fbclid=IwAR3ADc6ovmnTF49-aM6dYABE0-Fvbf_R8afZBH07RcVgaFSVSIZHJI-Gkw8.
3. Department of Economic and Social Affairs. (2020, April 1). *World Economic Situation And Prospects: April 2020 Briefing, No. 1*. United Nations. <https://www.un.org/development/desa/dpad/publication/world-economic-situation-and-prospects-april-2020-briefing-no-136/>.
4. Faragher, J. (2020, April 17). *Weekend learners make best of lockdown, survey finds*. Personnel Today. <https://www.personneltoday.com/hr/weekend-learners-make-best-of-lockdown-survey-finds/>.
5. International Labour Organization (2020). *Covid-19 and the world of work: Impact and Policy responses*. ilo.org/global/topics/coronavirus.
6. Li, Q., Guan, X., Wu, P., Wang, X., Zhou, L., Tong, Y., ... & Xing, X. (2020). Early transmission dynamics in Wuhan, China, of novel coronavirus-infected pneumonia. *New England Journal of Medicine*, 382 (13), 1199–1207. <https://doi.org/10.1056/NEJMoa2001316>.
7. Ma, J. (2020, March 13). Coronavirus: China's first confirmed Covid-19 case traced back to November 17. *South China Morning Post*. <https://www.scmp.com/news/china/society/article/3074991/coronavirus-chinas-first-confirmed-covid-19-case-traced-back>.
8. McCulloch, A. (2020, April 17). *Coronavirus: Five years of employment growth reversed in one month*. Personnel Today. <https://www.personneltoday.com/hr/coronavirus-five-years-of-employment-growth-reversed-in-one-month/>.

9. McKinsey and Company (2020). *Covid-19-Briefing Materials, Global Health and Crisis Response*. <https://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/Business%20Functions/Risk/Our%20Insights/COVID%2019%20Implications%20for%20Obusiness/COVID%2019%20May%2027/COVID-19-Facts-and-Insights-June-1-vF.pdf>.
10. Morgan, B. (2020, April 5). *Is COVID-19 Forcing Your Digital Transformation? 12 Steps To Move Faster*. Forbes. <https://www.forbes.com/sites/blakemorgan/2020/04/05/is-covid-19-forcing-your-digital-transformation-12-steps-to-move-faster/#3a1d7e82617b>.
11. Ng, T. (2020, April 21). *Apple and Google collaborate on COVID-19 contact tracing technology*. World Branding Forum. <https://brandingforum.org/technology/google-apple-covid-19/>.
12. OECD. (2020, June 10). *Evaluating the initial impact of Covid-19 containment measures on economic activity*. https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=126_126496-evgsi2gmqj&title=Evaluating_the_initial_impact_of_COVID-19_containment_measures_on_economic_activity.
13. Oliver, L. (2020, March 30). *It could take three years for the US economy to recover from COVID-19*. World Economic Forum. <https://www.weforum.org/agenda/2020/03/economic-impact-covid-19/>.
14. Regional Office for Europe. (2020, March 12). *WHO announces COVID-19 outbreak a pandemic*. World Health Organization. <http://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/coronavirus-covid-19/news/news/2020/3/who-announces-covid-19-outbreak-a-pandemic>.
15. Ruokonen, M. (2020, March 31). *Covid-19 and digitalisation: 4 areas of tech set to boom post-pandemic*. Information Age. <https://www.information-age.com/covid-19-digitalisation-tech-boom-post-pandemic-123488670/>.
16. Shereen, M. A., Khan, S., Kazmi, A., Bashir, N., & Siddique, R. (2020). COVID-19 infection: Origin, transmission, and characteristics of human coronaviruses. *Journal of Advanced Research*, 24, 91–98. <https://doi.org/10.1016/j.jare.2020.03.005>.
17. Staboulis, M., & Lazaridou, I. (2020). *Non Cognitive Skills as the new metric in recent labor markets – Case Study: The impact of social media in promoting and developing skills*. INTED2020 (14th annual International Technology, Education and Development Conference), Valencia, Spain, Organized by IATED.
18. Tabrizi, B., Lam, E., Girard, K., & Irvin, V. (2019). Digital transformation is not about technology. *Harvard Business Review*, 13. <https://hbr.org/2019/03/digital-transformation-is-not-about-technology>.

-
19. The Economic Times. (2020, April 8). *Coronavirus impact: Evidence mounts that the global recession is already here*. <https://economictimes.indiatimes.com/news/economy/indicators/coronavirus-impact-evidence-mounts-that-the-global-recession-is-already-here/articleshow/75042725.cms?fbclid=IwAR0qHmYxi5UKtCdkuVuASw0tdiSUsIs-27qRbAQVoRhuEpeBAw6uMxGYZkQ>.
  20. World Health Organization. (n.d.). *Naming the coronavirus disease (COVID-19) and the virus that causes it*. [https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/technical-guidance/naming-the-coronavirus-disease-\(covid-2019\)-and-the-virus-that-causes-it](https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/technical-guidance/naming-the-coronavirus-disease-(covid-2019)-and-the-virus-that-causes-it).
  21. Worldometer. (n.d.). *Coronavirus Update*. <https://www.worldometers.info/coronavirus/>
  22. Zheng, J. (2020). SARS-CoV-2: an emerging coronavirus that causes a global threat. *International Journal of Biological Sciences*, 16 (10), 1678–1685. <https://doi.org/10.7150/ijbs.45053>.

Стаття надійшла до редакції 21 червня 2020 р.